

Nederlandse muziek en juridische boemerang

Tjeerd Schiphof en Linus Hesselink De harde verplichting om een bepaald quotum Nederlandse muziek te spelen is even uitgesteld. Maar de discussie erover niet. Achter in dit nummer verslaan we een Boekmandebat over dit onderwerp. Hieronder houden twee juristen een veelgebruikt argument tegen het licht, en zien zo onverwachte mogelijkheden.

Staatssecretaris Nuis wilde graag dat er minstens 7 procent Nederlandse muziek werd geprogrammeerd, alsmede 3 procent werk van levende Nederlandse componisten. Hij zou dit desnoods met subsidiekorting afdwingen. Orkesten en ensembles zagen er niets in. De afspraak is nu dat de sector zonder dwang alsnog de kans krijgt het aandeel Nederlandse muziek te verhogen.

Het Koninklijk Concertgebouworkest (KCO) diende in februari, toen de dwang nog niet uit de lucht was, bij het ministerie van OCenW een bezwaarschrift in. Het ministerie stelde de klager in het ongelijk. Maar de advocaat die het KCO inschakelde had een mooie stelling opgebouwd: de percentageregeling zou in strijd zijn met Europees recht.

Stel je voor dat de regeling zou verdwijnen omdat zij in strijd zou zijn met bepaalde rechtsregels. Als dat zou lukken was het bewijs geleverd dat juristen heus wel iets kunnen betekenen voor de kunsten. En iets van die glorie zou op ons afstralen.

Maar welke regels van Europees recht had de advocaat van het KCO eigenlijk op het oog? Niet

de vrijheid van meningsuiting, uit het Europees Verdrag voor de Rechten van Mens. Want weliswaar is deze bepaling van groot belang voor de pers en de kunst, maar het artikel dwingt de overheden zich te onthouden van kwalijke acties. De burgers worden beschermd tegen handelingen van de overheid dat de uitingsvrijheid in gevaar brengt, maar ze kunnen er geen recht op subsidie aan ontlenen, want dat is een actief overheidshandelen.

Het bezwaarschrift roept ander Europees recht aan: het discriminatieverbod en het vrije verkeer van diensten, uit het EG-Verdrag. De redenering loopt als volgt. Met de percentagemaatregel bevoordeelt de overheid Nederlandse componisten ten opzichte van buitenlandse collega's, mede omdat ze op deze manier meer royalty's ontvangen. Het recht van de Europese Unie verbiedt een dergelijke discriminatie op basis van nationaliteit. 'Bovendien wordt (...) de exploitatie van repertoire van buitenlandse componisten in Nederland, in het bijzonder door het KCO, belemmerd', aldus het bezwaarschrift. Het EG-Verdrag zou dergelijke belemmeringen verbieden.

Linus Hesselink

was in 1997 redacteur van dit blad en jurist bij de Boekmanstichting.

Tjeerd Schiphof

was in 1997 universitair docent bij de Faculteit Kunst- en Cultuurwetenschappen van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Het zou anders liggen als de regeling niet aansloot bij de Nederlandse nationaliteit maar bij de relevantie van een componist of zijn werk voor het Nederlandse muzikleven, of iets dergelijks - dan zouden *in principe* ook buitenlandse componisten van de regeling kunnen profiteren. Zo kijkt het Fonds voor de Letteren niet naar de nationaliteit van de schrijvers en vertalers, maar beoordeelt het of de ontvanger van het geld een bijdrage levert aan de bevordering van de Nederlandse taal, zodat ook Vlaamse schrijvers meedoen. Het Fonds voor de Scheppende Toonkunst eist evenmin de Nederlandse nationaliteit, maar wil dat de ontvanger is geïntegreerd in het Nederlandse muzikleven. Het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst neemt de praktische binnenbocht: het wil het soft-nummer hebben.

De voorgestelde quotummaatregel voor de muziek lijkt met andere woorden inderdaad een juridische zwakte te vertonen en het Concertgebouworkest kan beweren dat de subsidievoorwaarden ten onrechte de concurrentieverhoudingen in de Unie negatief beïnvloeden.

Cultuur of uitvalsbasis?

Goed, tot hier is juridisch gezien alles duidelijk. Maar wat als we dat argument nu eens werkelijk serieus nemen? Als nationaliteit bij subsidieverlening geen rol mag spelen, zit er dan geen luchtje aan subsidiëring als zodanig? Discrimineren naar nationaliteit is in het EU-recht verdacht, maar steunmaatregelen van de lidstaten zijn dat zeker ook.

De Nederlandse overheid subsidieert het Concertgebouworkest jaarlijks met miljoenen guldens. Mede hierdoor kan het orkest buiten Nederland optreden, en daar concurreren met orkesten uit andere EU-lidstaten. Concurrentie is er ook bij het maken van cd's. Is dan de hele subsidie aan het KCO niet in strijd met Europees recht? De subsidie kan worden gerechtvaardigd met

een beroep op de bepaling die de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed wil bevorderen (EG-Verdrag art. 92). Maar hoe draagt het KCO precies bij aan de Nederlandse cultuur? Het is mooi dat we niet naar het buitenland hoeven voor een goed concert, maar wat is Nederland meer dan de toevallige uitvalsbasis voor het orkest? Stelt dit land eigenlijk meer voor dan dat gebouw met die gekke harp en die prachtige akoestiek?

Eén manier om zeker te zijn van die bijdrage aan de Nederlandse cultuur is in deze zaak wel een bijzonder leuke: Nederlands repertoire brengen. Dit zal het Concertgebouworkest niet graag doen, men wil immers geen buitenlandse componisten discrimineren! Niet voor niets greep de advocaat naar Europees recht. Maar zolang de bijdrage aan de eigen cultuur niet zonneklaar is, kunnen buitenlandse concurrenten van het KCO klagen bij de Europese Commissie, die de Nederlandse overheid kan dwingen de subsidiëring te staken. Zo keert een doodgewoon argument als een boemerang terug.

Met het recht kun je veel kanten op, en dat is nog maar één van zijn kwaliteiten. Debaters, argumentatiepuzzelaars en andere verbaal begaafden kunnen zich ermee vermaken maar bestuurders en andere belanghebbenden zijn daar minder blij mee. Misschien is dat de reden waarom Nuis en de orkesten maar zijn gaan doen wat elke rechtenstudent vanaf het eerste jaar wordt bijgebracht: praten in plaats van procederen.

Bibliografische gegevens

Schiphof, T en L. Hesselink. (1997) 'Nederlandse muziek en juridische boemerang'. In: *Boekmancahier*, jrg. 9, nr. 33, 319-320.